

Nr 812.

Av herr **Gustafsson i Välsnäs m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 239 till riksdagen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område framhåller departementschefen, att en omläggning eller jämkning bör ske i fråga om vissa regleringsanordningar, som gälla även efter utgången av innevarande regleringsperiod. Med hänsyn till det alltfjämt ovissa ekonomiska läget och utvecklingen på den internationella marknaden för jordbruksprodukterna synes det oss vara nödvändigt, att statsmakterna härvid iakttaga synnerligen stor försiktighet, så att stödåtgärdernas prisstödjande effekt icke försämrass.

De riktlinjer och anvisningar, som departementschefen föreslagit, synas oss icke ens kunna medföra, att den nuvarande prisnivån för jordbrukets saluprodukter kan vidmakthållas. Departementschefen anser själv, att den i vissa situationer bör tillåtas falla något. I vår motion nr 113 i andra kammaren vid årets riksdag hava vi hemställt, att riksdagen måtte uttala sig för att prisnivån för jordbrukets saluprodukter återföres genom de statliga regleringsåtgärderna till den under åren 1925—29 gällande. Det är visserligen riktigt såsom departementschefen anført att de senaste räkenskapsresultaten för de jordbruk, vilkas bokföring handhaves av Sveriges allmänna lantbrukssällskap, visat en större räntabilitet än under de närmast föregående åren, men man får därvid icke förbise den inverkan, som de höga skördarna härvid haft. Även om tekniska framsteg och vissa rationaliseringsåtgärder också medverkat till det förbättrade ekonomiska utbytet är jordbrukets behov av ökade inkomster alltfjämt mycket stort. Vi vilja framhålla, att förnyelsen av maskiner och redskap och det successivt framträdande behovet av reparationer, ny- och ombyggnader på jordbruksfastigheterna ställa ökade krav på jordbrukarnas kapitalanskaffning. Det är givetvis önskvärt, att denna i så stor utsträckning som möjligt icke baseras på upplåning och skuldsättning. Det övriga näringslivet har också stora fördelar, direkta och indirekta, av att jordbrukets utveckling kan äga rum under rimliga ekonomiska betingelser.

Vi medgiva villigt, att svårigheter av olika slag kunna uppstå för att upprätthålla en på förhand fixerad prisnivå, men vi äro av den uppfattningen, att detta dock i stor utsträckning är möjligt, därest den statliga jordbrukspolitiken följer konsekventa linjer och tager sikte på att bevara jämvikten mellan de olika produktionsgrenarna inom näringen. Vi fasthålla därvid, att målet för den statliga jordbrukspolitiken bör beträffande priserna på jordbruksprodukterna vara, att de återföras till det före krisen rådande läget. Det-

ta synes oss vara desto mera angeläget som en tendens till stigande priser på jordbrukets förnödenheter kan konstateras. Sålunda var index för dessa under februari 1936 130, medan index för jordbruksprodukterna utgjorde endast 112. Denna disproportion talar för riktigheten av den här ovan uttalade uppfattningen, att prisläget för jordbruksprodukterna ytterligare bör höjas. Därest laglig reglering av arbetstider inom jordbruket kommer till stånd, tillkommer ytterligare ett skäl för höjning av prisnivån å jordbrukets produkter, enär jordbruket måste erhålla kompensation för ökningen av arbetskostnaderna.

Från dessa synpunkter på jordbruksregleringarnas prisstödjande uppgifter kunna vi icke ansluta oss till den av departementschefen föreslagna undre gränsen för priskbildningen. Det skulle innebära, att jordbrukets ekonomiska utbyte skulle försämrast i förhållande till det nu gällande. Vi föreslå därför, att, därest de statliga regleringsåtgärderna icke skulle kunna upprätthålla en så hög prisnivå som den åren 1925—29 rådande, ett eventuellt prisfall icke får bli djupare än till det nuvarande genomsnittliga prisläget.

I Kungl. Maj:ts proposition har departementschefen vidare enligt vår uppfattning i viktiga hänseenden förbisett det intima sambandet mellan de olika produktionsgrenarna inom jordbruket och dess inverkan på möjligheterna att upprätthålla de statliga regleringsåtgärderna. Vissa av de i propositionen föreslagna anordningarna synas icke vara tillräckliga för att förhindra en rubbning av den nuvarande jämvikten mellan den animaliska och vegetabiliska produktionen. Ett försämrat prisläge för den senare komme, såsom erfarenheten visat, att leda till en ökad produktion av animaliska livsmedel.

Departementschefen uttalar å sidan 90 i propositionen: »Såvitt nu kan bedömas . . . torde majspriset enligt Sveriges Allmänna Lantbrukssällskaps noteringar böra i medeltal för landet hållas vid omkring 15 öre pr kg. Att gå högre anser jag ej lämpligt med hänsyn till det stora antal småbrukare, för vilka svinuppfödning utgör en viktig inkomstkälla och vilka sakna möjlighet att i tillräcklig mängd producera foder. En sänkning av priset under nämnda nivå skulle å andra sidan kunna medföra, att den jämvikt inom fläskproduktionen som varit rådande under det senaste halvåret skulle rubbas och som följd därav ett försämrat utbyte av produktionen med all sannolikhet inträda.» Detta uttalande synes oss i stort sett riktigt, men departementschefen undanröjer ett sådant tillvägagångssätt för upprätthållandet av prisnivån för nämnda fodervara och motsäger sig själv genom sitt omedelbart härpå följande yttrande: »Givetvis kunna förhållandena bli sådana att det kan finnas både lämpligt och nödvändigt att utgå från en annan prisnivå vid införselavgiftens fastställande.» Detta sistnämnda uttalande innebär att om överproduktion på fläsk skulle inträda och som en följd härav prisfall skulle inträda med sämre ekonomiskt utbyte för produktionen, så skulle Kungl. Maj:t, därest riksdagen godtog nyssnämnda uttalande, ha befogenhet att sänka införselavgiften på majs. Följden härav skulle bli att fläskproduktionen för en kort tid kunde hållas ekonomiskt uppe, varigenom en ytterligare ökad produktion skulle stimuleras

fram, varefter ett nytt prisfall skulle inträffa, vilket på grund av den ökade svinstocken komme att drabba betydligt hårdare och bli mera omfattande till sina verkningar än om majspriset hölles på en relativt hög och konstant nivå. Departementschefens nyssnämnda uttalande synes oss för övrigt utgöra ett grundskott mot hans uppläggning av prisbildningen på detta område. Såvitt vi kunna förstå, torde det vara nödvändigt att, såsom vi framhålla i vår ovannämnda motion, importregleringen för fodervaror hålles stram, om man skall kunna vidmakthålla ett något så när tillfredsställande prisläge på fläsk och kött. Vi yrka därför att departementschefens uttalande rörande majsprisets bestämmande genom införselavgiften icke lägges till grund för riksdagens beslut. Detta synes oss vara desto mera angeläget som fläskproduktionen har synnerligen stor betydelse för särskilt det mindre jordbruket. Det snart befarade priset på fläsk på grund av svinstockens ökning bör begränsas så mycket som möjligt.

Departementschefen uttalar å sid. 80 i den nämnda propositionen: »Beträffande den . . . erforderliga regleringen av fodermedelsimporten bör . . . ihåggkommas att ett stort antal jordbrukare i små omständigheter utan möjlighet att omställa sitt jordbruk mot ökad foderproduktion hava sin huvudsakliga utkomst av en på till stor del inköpt foder baserad animalieproduktion.» Vi veta att denna uppfattning delas på många håll, men det bör framhållas att statsmakterna i främsta rummet böra tillse, att den svenska animaliska livsmedelsproduktionen i så stor utsträckning som möjligt baseras på hemmafoder. Det finns ingen svårighet för det större jordbruket att utöka sin animalieproduktion, men följderna för det mindre jordbruket därav kan ej bli någon annan än sämre avsättningsmöjligheter. Vi möta sålunda här samma problem som ovan anförts, nämligen att statsmakterna vid sina stödjande åtgärder för jordbruket måste taga sikte på att upprätthålla en bestämd balans mellan den animaliska och vegetabiliska produktionen. Enligt den av jordbruksministern här ovan anförda uppfattningen, mot vilken vi riktat kritiska anmärkningar, går tendensen i den statliga jordbrukspolitiken i den riktningen att tyngdpunkten i jordbruksproduktionen förskjutes i ensidig riktning, nämligen mot animalisk produktion. Enligt vår bestämda uppfattning ligger det lika mycket i det animaliska som i det vegetabiliska jordbrukets intresse att jämvikten mellan de båda produktionsgrenarna bevaras, varigenom det mindre jordbrukets ekonomiska bärkraft lättare kan bibehållas. Det är också ett socialt intresse att den stora samhällsgrupp, som småbrukarna utgöra, kunna nå rimliga levnadsvillkor och hävda sin redan nu alltför låga levnadsstandard. Departementschefens här ovan anförda uttalanden skulle, om de godkännas av riksdagen, enligt vår mening medföra ett nytt osäkerhetsmoment och med all sannolikhet få till följd en ökad animalisk produktion inom det större jordbruket. Den statliga jordbrukspolitiken får icke förbise de sociala momenten och icke heller framkalla en sådan kris, som drabbat det starkt animaliskt betonade danska jordbruket. Småbrukets upprätthållande är även ett samhällsintresse därigenom att staten på olika sätt stimulerat till nybildning av jordbruk. Därför synes det

oss nödvändigt att riksdagen gentemot departementschefens uppfattning uttalar sig mot en successiv förskjutning av den animaliska produktionen till det större jordbruket. Vi hänvisa därför till vårt yrkande i vår ovannämnda motion i fråga om importavgifter och importregleringar för fodermedel.

Faran för en rubbning av detta sent omsider uppnådda jämviktsläge mellan de båda stora produktionsgrenarna inom jordbruket framgår enligt vår uppfattning av Kungl. Maj:ts förslag till omläggning av brödsädsregleringen. Departementschefen föreslår nämligen, att det nu gällande inlösningsförfarandet skall ersättas med en stödköpsanordning. Såsom departementschefen utvecklat direktiven för Svenska spannmålsaktiebolagets stödköp vid vissa prislägen komma stor osäkerhet och ojämna prisförhållanden att råda på den inhemska spannmålsmarknaden. Den maximikvantitet, som bolaget skulle få inköpa, kan icke medföra den trygghet och stabilitet, som inlösningsförfarandet medfört och som i viss grad legat till grund för statens medverkan vid uppförande av nya lagerhus. Man har under de senare åren kunnat konstatera, särskilt under de två senaste åren, att jordbrukarnas utbud av brödsäd reglerats på ett sätt, som medfört en relativt fast prisutveckling av marknaden. Vi vilja icke bestrida, att inlösningsförfarandet en gång bör upphävas, men förutsättningarna härför saknas emellertid ännu. Stödköpsanordningen skulle vid en skörd, vars överskott översteg 100,000 ton, d. v. s. den för spannmålsaktiebolaget högsta tillåtna inköpskvantiteten, helt förlora sitt grepp över den inhemska spannmålsmarknaden. Det kan emellertid icke bestridas, att stödköpsförfarandet vid *en mindre skörd* skulle medföra en viss hjälp åt det spannmålsodlande jordbruket, även om man icke får överskatta spannmålsaktiebolagets förmåga och möjligheter att bedriva affärsmässig spannmålshandel. Stödköpsförfarandet är sålunda, såvitt vi kunna förstå, till sin effektivitet i avgörande grad beroende av skördeutfallet. Med hänsyn härtill och till den omständigheten att jordbrukets ekonomiska läge alltjämt är vanskligt samt till nödvändigheten av att balans upprätthålles mellan jordbrukets animaliska och vegetabiliska produktion, yrka vi i enlighet med vår ovannämnda motion, att de nuvarande reglerings- och stödåtgärderna för spannmålsodlingen fastställas att gälla ytterligare ett år samt att inlösningspriset för höstvete fastställas till lägst 18: — kr., för vårvete till lägst 19: — kr., jämte nu gällande pristillägg och för råg till lägst 17: — kr., allt per deciton.

Då det ännu torde vara ovisst huruvida riksdagen kommer att antaga det av oss i vår ovannämnda motion gjorda yrkandet om inlösningsförfarandets bibehållande eller kommer att införa stödköpsanordningen, torde det enligt vår uppfattning vara välbetänkt, om riksdagen, därest en majoritet kan väntas för inlösningsgarantiens upphävande, ginge åtminstone den medelvägen, att vid en skörd, vars överskott överstiger 100,000 ton, inlösningsprolongeras med av oss här ovan anförda inlösningspriser men att, därest detta överskott understiger 100,000 ton, stödköpsförfarandet införes. En approximativ beräkning av skörden brukar föreligga redan i mitten av september. Riksdagens direktiv skulle alltså bli — under förutsättning att inlösnings-

fortbestånd icke är parlamentariskt möjligt — att Kungl. Maj:t skulle få befohgenhet att besluta den stödform som skörderesultatet i ovannämnda hänseende utvisar. Därigenom skulle man vinna att brödsädsregleringen icke utsattes för svåra påfrestningar, vilket skulle bli fallet, om stödköpsförfarandet hade tillämpats vid en stor skörd. Detta alternativ skulle, vilket vi ännu en gång vilja betona, endast komma i övervägande, i den händelse parlamentariska förutsättningar icke skulle finnas för inlösningssgarantiens bibehållande.

Departementschefen föreslår vidare att vetepriset skulle med avdrag för veteavgiften få stiga till omkring 20: — kr. per deciton, innan ett statligt ingripande mot prishöjningen skulle få ifrågakomma. Den nuvarande veteavgiften är som bekant 2: 50 kr. per deciton. Departementschefens förslag skulle alltså innebära, därest veteavgiften bibehålles vid detta belopp, att vetepriset icke skulle kunna överstiga 17: 50 kr. per deciton. Enligt vår mening bör veteavgiftens storlek bestämmas efter den beräknade förlusten på regleringen under löpande konsumtionsår, varigenom man skulle kunna vinna den fördelen att vetepriset skulle kunna stiga något utöver 17: 50 kr. per deciton.

Den av statens jordbruksnämnd föreslagna åtgärden att upprätta ett statligt beredskapslager av brödsäd har av departementschefen icke fått den utformning, som nämnden synes ha avsett. I händelse av en liten skörd skulle beredskapslagret, såvitt man kan förstå av departementschefens uttalande, kunna användas för täckning av konsumtionsbehovet. Då det utrikespolitiska läget allvarligt försämrats under senare tid och då dess utveckling är synnerligen oviss, anse vi att det av jordbruksnämnden föreslagna beredskapslagret av brödsäd bör permanent hållas vid den föreslagna kvantiteten — dock med utbyte av brödsäd — varigenom vårt lands ekonomiska krigsberedskap naturligtvis skulle stärkas och landets folkförsörjning beträffande bröd något så när tryggas. Därigenom skulle man även vinna den fördelen, att brödsädsregleringen bleve lättare att upprätthålla.

Den av departementschefen föreslagna rörliga prisbildningen i fråga om mjölk och smör kan i och för sig medföra en återgång till »normala» förhållanden. Man får dock enligt vår mening icke förbise den viktiga omständigheten, att den höjning av priserna på dessa produkter, som skall tillåtas äga rum till en viss nivå, när priserna förut sänkts, kan medföra nackdelar i fråga om konsumtionens storlek. Det är mycket troligt, att konsumenterna skulle reagera, så att avsättningen minskades, i all synnerhet som enligt departementschefens förslag smörpriset skulle få falla ända till 2 kronor per kilogram. Den övre gränsen skulle bli 2 kronor och 50 öre per kilogram. I praktiken torde det sannolikt visa sig, att det sistnämnda priset endast i undantagsfall kan uppnås. Så länge margarinfrågan icke fått någon tillfredsställande lösning, anse vi i anslutning till vad vi ovan beträffande jordbrukets prisnivå anfört, att smörpriset icke bör understiga det nu gällande. Härigenom skulle jordbrukarna erhålla trygghet mot en värdeminskning av deras viktigaste inkomstkälla, nämligen produktmjölken. Önskvärt är dessutom, att prisnivån hålles tämligen oförändrad.

Frågan om på vad sätt en jämnare smörexport skall kunna åvägbringas bör enligt Kungl. Maj:ts förslag närmare utredas och av Kungl. Maj:t upptagas till avgörande i samband med att plan för användning av mjölkavgiftsmedlen med mera fastställles för nästa regleringsperiod. En utredning av denna fråga är i och för sig önskvärd om den blir förutsättningslös, men detta spörsmål måste enligt vår mening tagas upp i ett större sammanhang. En mera jämn smörexport skulle, såsom jordbruksministern anför, medföra att smörpriset inom landet måste bli rörligt. För att Svenska mejeriernas riksförening skall kunna avsätta en större kvantitet smör inom landet måste priset på denna vara sänkas för att kunna möta konkurrensen med margarinet. Ett dylikt förfarande leder till att priset för produktmjölken faller. Ett sådant prisfall kan endast motverkas, om margarinpriset höjes. Vid den ovannämnda ifrågasatta utredningen bör därför även undersökas möjligheterna att på ett eller annat sätt begränsa margarinkonsumtionen. Så länge denna har en så stor omfattning som nu, blir frågan om smör-exportens stabilisering till en viss kvantitet svår att lösa liksom även hela frågan om det svenska smörets avsättning. Det bör likaledes påpekas, att en reglering av smörexporten, såsom departementschefen föreslagit, skulle kunna motverka Svenska mejeriernas riksförenings framgångsrika strävanden att förbättra och rationalisera den svenska exportmarknaden för smör. Å andra sidan kan det icke anses vara lämpligt att alltför stora smörkvantiteter utbjudas till underpris på exportmarknaden. Problemets kärna är därför enligt vår mening en reglering av margarinets avsättnings- och prisförhållanden.

I Kungl. Maj:ts proposition föreslås ingen ändring av den centrala ledningen för de viktigaste jordbruksregleringarna. Vi tillåta oss erinra om att 1936 års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag uttalade att vid sammanslagning av spannmåls-, mjölk- och slakterinämnarna till statens jordbruksnämnd ordföranden i denna »torde helt böra ägna sig åt skötseln av med uppdraget förenade arbetsuppgifter». Så har emellertid icke skett. Redan vid förordnandet av ordförande frångick Kungl. Maj:t denna från alla synpunkter lämpliga riktlinje för ordförandens arbete och funktion. Det synes oss med hänsyn till jordbruksnämndens betydelse och krävande arbete önskvärt, att riksdagen ånyo uttalar sig för att ordföranden bör vara i tillfälle att »helt ägna sig åt skötseln av med uppdraget förenade arbetsuppgifter». Det bör vidare övervägas, om jordbruksnämnden motsvarar de förväntningar, som riksdagen ställt på densamma, eller om vissa organisatoriska eller andra justeringar inom densamma böra företagas. Detta synes oss vara desto mera önskvärt, som det bör undvikas, att nämnden utvecklas till en större statlig institution, än som nödvändigt är, eller får en onödigt byråkratisk funktion. Vi hemställa därför, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning om det förvaltningsmässiga handhavandet av de olika prisreglerande åtgärderna för jordbruket, därvid i första hand beträffande statens jordbruksnämnd. En utredning av detta spörsmål är särdeles motiverad

därav, att statsmakterna även för flera år framåt måste räkna med vissa stödjande åtgärder för jordbruksnäringen.

Under hänvisning till vad vi här ovan anfört hemställa vi,

att riksdagen vid beslut om fortsatta stödåtgärder åt jordbruket måtte beakta här ovan framförda synpunkter och förslag och besluta i enlighet därmed.

Stockholm den 4 maj 1936.

John Gustafsson

i Välsnäs.

Alf Meyerhöffer.

C. Gösta Jacobsson.
